

Caritas in veritate

De encycliek Caritas in Veritate (2009) sluit aan bij de encycliek Populorum Progressio (1967) en richt zich op de rechtvaardige en integrale ontwikkeling van alle volken. De toestand van de wereldeconomie, mede in het licht van de actuele kredietcrisis (2007 en volgend), en haar sociale effecten op iedere mens, worden vanuit de sociale leer van de kerk nader beschouwd. De paus constateert enerzijds vooruitgang maar anderzijds ook het voortbestaan van hardnekkige problemen en het ontstaan van nieuwe problemen die de ongelijkheid tussen de volken en de mensen laat voort bestaan dan wel verder doet verslechteren (vgl. KKK 2424 en KKK 2437). Deze worden door het leergezag in essentie geweten aan de mens die zich afkeert van het Gods heilsplan (vgl. Rom. 7, 18-19). De paus doet dan ook een oproep voor een “herontdekking van de fundamentele waarden” (CV 21).

Daarbij gaat de encycliek verder dan haar voorgangers. Daar waar deze eerder extreme vormen van het socialisme dan wel het kapitalisme veroordeelden, wordt nu explicieter en fundamenteler de basis voor een gezonde en rechtvaardige economie gerelateerd aan “het ethische fundament van verantwoordelijkheid tegenover God en de mens als schepsel van God” (CV 18, vgl. KKK 2425). Sociale principes moeten van toepassing zijn op elk economisch handelen en voor welke marktopvatting dan ook (CV 32, CV 35, CV 46). Alleen dan is er sprake van wederzijds vertrouwen en van een wezenlijke bijdrage aan een rechtvaardige samenleving.

De paus pleit dan ook voor een cultuuromslag die recht doet aan het gelijkheidsprincipe. Een zeker institutioneel toezicht, in de engelse vertaling aangeduid met de term ‘governance’ (bestuur), op wereldniveau (vgl. de Verenigde Naties en de Wereldbank) werkend van uit sociale principes als subsidiariteit en solidariteit is noodzakelijk (CV 57-58 en CV 67). Daarmee kunnen zowel het legitieme persoonlijk belang als het gemeenschappelijk belang evenwichtig gediend worden (KKK 2419, vgl. Pacem in terris, KSL Compendium 428-430).

Caritas in Veritate wijst andermaal als haar voorgangers op de primaire positie van de mens in de economie ten opzichte van het kapitaal (GS 63, KSL Compendium 276-277, CV 25). Winst mag nooit de eerste of leidende overweging zijn in het economische verkeer. De economie is dienstbaar aan de mens en niet andersom en daaruit volgt dan ook dat niet alleen investeerders de enige belanghebbenden vormen in een onderneming. Naast de economische betekenis van een investering dient deze ook beschouwd te worden in haar morele aspecten en waarden (vgl. CA 36).

Hierbij doelt de paus op een economisch bestel dat oog heeft voor de langere termijn, in plaats van een winstbejag op korte termijn met veelal negatieve gevolgen op de meer langere termijn (vgl. KKK 2414, KKK 2426, CV 32). De bedrijfsvoering behoort verantwoordelijkheid te nemen voor alle (in- en externen) betrokkenen van de onderneming en haar productie (CV 40). Met andere woorden, ondernemerschap, lokaal dan wel mondiaal, houdt ook voor de aandeelhouders en de werkgever sociale verplichtingen in en dan niet alleen specifiek voor haar werknemers, maar ook in zekere zin voor derden als toeleveranciers, afnemers, andere betrokkenen als ook de omgeving van het bedrijf.

Met betrekking tot deze zorgplicht worden de negatieve aspecten van het fenomeen ‘out-sourcing’ (uitbesteding) genoemd, waarbij er door een gebrek aan regelgeving sprake is van afnemende sociale

weerbaarheid van betrokken werknemers van zowel het uitbestedende bedrijf als het bedrijf dat de werkzaamheden aangaat. Met name is dat het geval bij de zogenoemde ‘off-shoring’ waarbij bepaalde activiteiten worden verplaatst naar opkomende economieën met een mindere sociale bescherming en dito regelgeving. De encycliek spreekt hier zelfs van het bewust afslanken van sociale wetgeving ten einde de concurrentiepositie te versterken (CV 25). De paus wijst op de verantwoordelijkheid van de betrokkenen om juist te werken aan een zekere en redelijke bescherming voor alle werknemers in plaats van deze af te breken (vgl. PP 25, CA 32, CV 41, CV 45). In het vervolg op Rerum Novarum wordt dan ook de rol van de vakbonden in deze encycliek hernieuwd teneinde zo wel op lokaal- als op internationaal vlak stelling te nemen tegen deze ontwikkelingen (CV 64).

De paus stelt dat globalisatie in wezen niet verkeerd is. Zo biedt globalisering volgens hem en zijn voorgangers noodzakelijke economische kansen die juist de opkomende economieën tot voordeel kunnen zijn (KSL Compendium 321). Anderzijds wijst de paus op mogelijke eenzijdige benaderingen die zowel de oude- als de nieuwe economieën kunnen schaden (vgl. KKK 2439). Reden te meer om op de vereiste sociale randvoorwaarden te wijzen (KSL Compendium 310 en 314, CV 33, CV 42). De paus hanteert daarbij het begrip van “logica van het geven” dat zorg draagt voor evenwicht tussen alle betrokkenen door de zorg voor sociale gelijkheid in een dergelijke globaliserende economie. In alles moet gestreefd worden naar sociale cohesie die essentieel is voor de stabiliteit van een land en voor een duurzame mondiale co-existentie (CV 32, CV 53). In dit verband wordt gewezen op de voorkeur om kapitaal te behouden op de plaats waar het tot stand kwam en daar door de betrokkenen alle kansen geeft tot verdere ontwikkeling van haar economie en haar maatschappij (PP 24, CA 36, CV 40).

In haar sociale leer biedt het magisterium geen technische oplossingen aan (GS 36, PP 83, CV 9, vgl. KKK 2420). De Kerk is immers geen aanbieder van bepaalde politieke- of economische systemen of ontwikkelingsprogramma’s. Haar voorkeur daarin wordt hoogstens bepaald en uitgesproken door de mate waarin de waardigheid van de mens op een juiste wijze gewaarborgd wordt. Oplossingen die zich echter louter richten op het technische probleem en voorbij gaan aan de waardigheid van de mens passen daar volgens de opvattingen van de sociale leer van de Kerk niet in (PP 71, CV 68). In haar sociale leer houdt de Kerk voor dat veelal de sociale problematiek haar oorsprong vindt in het steeds maar weer voorbij gaan aan de menselijke dimensie en de ethische vragen die daarbij aan de orde zijn (LE 8, CV 63, CV 70). In alles wat de mens onderneemt, in zijn arbeid en handelingen kan hij zichzelf echter alleen op juiste wijze verstaan als zijn Schepper hét uitgangspunt vormt van zijn doen en laten en God een plaats krijgt in alle dimensies van het menselijke leven en maatschappelijke bestel (CV 78).

Rerum Novarum	RN	Leo XIII	1891
Gaudium et spes	GS	Vaticanum II	1965
Populorum Progressio	PP	Paulus VI	1967
Laborem Exercens	LE	Johannes Paulus II	1981
Centesimus Annus	CA	Johannes Paulus II	1991
Caritas in Veritate	CV	Benedictus XVI	2009
Katechismus	KKK	Vaticaan	2000
KSL Compendium	KSL	Vaticaan	2004

Philip Weijers
Permanent diaken
Bestuurslid CSLK
WWW.CSLK.NL